

ских услуг : материалы Центрально-Азиатской конф., Астана, 11 – 12 ноября 2010 г. – Астана : ИД «АКПОЛ», 2010. – 47 с.

4. Здоров'я населення та діяльність системи охорони здоров'я України: реалії, проблеми та шляхи вирішення (аналітичні матеріали) / За ред. З. М. Митника. – К. : МОЗ; УІСД, 2010. – 107 с.

5. Лехан В. Реформування охорони здоров'я: стратегія, тактика, ризику / В. Лехан // Часопис online. – 2010. – № 5 (79). IX – X. – С. 7 – 9.

6. Лехан В. М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір / В. М. Лехан, Г. О. Слабкий, М. В. Шевченко. – К., 2009. – 50 с.

7. Мендрік О. Перспективи розширення застосування оцінки технологій охорони здоров'я (Health technology assessment) в Україні / О. Мендрік, О. Заглада // Україна. Здоров'я нації. – 2010. – № 2 (14) / 10. – С. 128 – 131.

8. Менеджмент в охороні здоров'я: структура та поведінка організацій охорони здоров'я / за ред. С. Шоргела та А. Калюжного; пер. з англ. Л. Тараруха. – К. : Основи, 1998. – 560 с.

9. Радиш Я. Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис, проблеми та шляхи реформування [монографія] / Я. Ф. Радиш; передм. і заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 360 с.

10. Рудий В. М. Законодавче забезпечення реформи системи охорони здоров'я в Україні / В. Рудий. – К. : Сфера, 2005. – 272 с.

11. Слабкий Г. О. Сучасні підходи до фінансування системи охорони здоров'я / Г. О. Слабкий, М. В. Шевченко, О. О. Заглада. – К., 2011. – 345 с.

12. Щербина І. Ф. Бюджетні аспекти реформування системи охорони здоров'я в Україні / І. Ф. Щербина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. – Заголовок з екрану.

УДК 332.8

СИСТЕМА ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

ПАКУЛІНА А. А.

УДК 332.8

Пакуліна А. А. Система освіти в забезпеченні сталого розвитку соціального комплексу регіону

У статті пропонується у складі ВНЗ України створювати інноваційні підприємства. Обґрунтовано, що стимулом для розвитку інноваційної економіки в Україні повинен стати пакет законів, що полегшує трансферт технологій. Інтегрована освіта розглядається як механізм практичної реалізації зворотного зв'язку між виробництвом і освітою. З урахуванням взаємозв'язку наукового та інноваційного комплексів пропонується розглядати їх як єдиний науково-інноваційний комплекс.

Ключові слова: система освіти, інновації, соціальний комплекс, регіон, науково-інноваційний комплекс.

Бібл.: 8.

Пакуліна Алевтина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра обліку та аудиту, Українська державна академія залізничного транспорту (пл. Фейербаха, 7, Харків, 61050, Україна)

E-mail: sizapet@mail.ru

УДК 332.8

Пакуліна А. А. Система образования в обеспечении устойчивого развития социального комплекса региона

В статье предлагается в составе вузов Украины создавать инновационные предприятия. Обосновано, что стимулом для развития инновационной экономики в Украине должен стать пакет законов, облегчающих трансферт технологий. Интегрированное образование рассматривается как механизм практической реализации обратной связи между производством и образованием. С учетом взаимосвязи научного и инновационного комплексов предлагается рассматривать их как единый научно-инновационный комплекс.

Ключевые слова: система образования, инновации, социальный комплекс, регион, научно-инновационный комплекс.

Библ.: 8.

Пакуліна Алевтина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра учета и аудита, Украинская государственная академия железнодорожного транспорта (пл. Фейербаха, 7, Харьков, 61050, Украина)

E-mail: sizapet@mail.ru

UDC 332.8

Pakulina A. A. Education System in Ensuring Stable Development of a Social Complex in a Region

The article offers to establish innovation enterprises among higher education institutions. It justifies that a legislative package that facilitates technology transfer should become an incentive for development of innovation economy in Ukraine. Integrated education is considered as a mechanism of practical realisation of feedback between production and education. And it is offered to consider them as a common scientific and innovation complex taking into account interrelation of scientific and innovation complexes.

Key words: education system, innovation, social complex, region, scientific and innovation complex.

Bibl.: 8.

Pakulina Alevtina A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Accounting and Audit, Ukrainian State Academy of Railway Transport (pl. Feyerbakh, 7, Kharkiv, 61050, Ukraine)

E-mail: sizapet@mail.ru

Система освіти грає найважливішу роль у забезпеченні сталого розвитку соціального комплексу регіонів України. Сталий розвиток системи утворення регіону неможливий без інновацій. Цим пояснюється актуальність і вибір теми дослідження.

Нині можна виділити три основні напрями впливу навчальних установ на розвиток інновацій у регіонах

України: традиційна роль університетів як науково-дослідних центрів, що створюють нове знання і розробляють на його базі нові інноваційні технології; роль університетів як інноваційних центрів, що сприяють трансферту нових технологій від стадії наукової розробки до початкових етапів їх технологічного оформлення і передачі на стадію промислових випробувань; підго-

товка високопрофесійних кадрів для функціонування усього ланцюжка створення і трансферту інноваційних технологій – від розробників до фахівців промислових підприємств, включаючи фахівців з інноваційної діяльності. При цьому інтелектуальний продукт служить своєрідною «сировиною» для інформаційного століття так само, як енергетичний продукт – для індустріального століття. Тому ефективна комерціалізація досягнень науки і технології – ключ до політичної і економічної могутності і високої якості життя. Безумовно, незатребувана наука – це неефективно розтрачені державні кошти, це реальна загроза державної безпеки України.

Цілі статті: 1) обґрунтувати доцільність створення у складі ВНЗ України інноваційних підприємств; 2) довести, що стимулом для розвитку інноваційної економіки в Україні повинен стати пакет законів, що полегшує трансферт технологій; 3) обґрунтувати концепцію інтегрованої освіти як механізму практичної реалізації зворотного зв'язку між виробництвом і освітою; 4) довести, що з урахуванням взаємозв'язку наукового та інноваційного комплексів доцільно розглядати їх як єдиний науково-інноваційний комплекс.

В Україні між наукою і технологією досі залишається багато невирішених проблем і протиріч [1]. Нині головна проблема, пов'язана з новими технологіями, не в тому, «як це зробити», а «кому це треба» або «як це продати». Проведені дослідження показали, що трансферт технологій від наукової лабораторії до ринкових виробників вимагає розподілу функцій і наявності цілого ряду спеціалізованих проміжних ланок. Нами пропонується у складі ВНЗ України створювати інноваційні підприємства. Їх роль в розвитку національної системи освіти повинна полягати в такому:

- ★ підтримка наукових досліджень і реалізація дослідницького потенціалу навчальних установ;
- ★ допомога співробітникам в освоєнні навичок інноваційної діяльності;
- ★ навчання учнів і студентів навичкам інноваційної діяльності як складова частина освітнього процесу;
- ★ залучення учнів і студентів до реальних патентно-інноваційних і виробничих процесів;
- ★ фінансова підтримка освітнього процесу;
- ★ установа прямих науково-технічних контактів з виробничими фірмами;
- ★ реалізація інноваційних проектів малого бізнесу.

Учасниками цієї системи на початкових етапах, окрім безпосередніх виконавців, повинні стати Кабінет Міністрів України, національні агентства та інші фінансуючі органи і, нарешті, законодавці, що забезпечують юридичну підтримку процесу. У результаті спільної діяльності виникне те, що і є новим знанням, що юридично оформлюється як інтелектуальна власність. На подальших етапах до реалізації інновацій підключиться приватний сектор в особі підприємців, венчурних інвесторів і великих промислових компаній, спільними зусиллями яких ця інновація перетвориться на реальний ринковий продукт.

Безумовно, стимулом для розвитку інноваційної економіки в Україні повинен стати пакет законів, що полегшує трансферт технологій. Для цього доцільно використовувати зарубіжний досвід. Наприклад, як аналог можна розглядати закони США в цій галузі, найважливішим з яких являється закон (Bayh – Dole Act, 1980), що надав університетам, неприбутковим організаціям і фірмам малого бізнесу право передавати промисловим компаніям ліцензії на комерційне використання тих винаходів, які були зроблені при фінансовій підтримці федеральних органів. Практично одночасно був ухвалений закон (Stevenson – Wydler Act, 1980), спрямований на активізацію участі федеральних лабораторій у процесах науково-технічної кооперації з промисловістю, головним чином за рахунок поширення інформації про отримані в них наукові результати. Закон 1982 р. про інноваційні дослідження (Small Business Innovation Research Act) створив спеціальну програму, яка приписувала усім федеральним відомствам з річним бюджетом на НДКР понад 100 млн дол. виділяти не менше 1,25% цього бюджету на проведення досліджень і розробок силами малого бізнесу. За 1983 – 1990 рр. у програму включилися 11 федеральних міністерств і відомств, які розглянули майже 100 тис. заявок від невеликих наукомістких фірм і прийняли до фінансування 15 тис. проектів.

Ухвалення законів, що дозволили працівникам університетів патентувати в приватному порядку навіть ті винаходи, які були профінансовані за рахунок державних грантів, викликало в США і Великобританії величезний сплеск підприємницької активності в університетському і науковому середовищі. Ця обставина привела до виникнення великого числа інноваційних фірм при університетах, відчутно підвищила прибутки, викликала підйом науково-технічної активності усередині цих країн і зростання державних прибутків за рахунок оподаткування збільшеної підприємницької і промислової активності. У 1998 р. додатковий прибуток від ліцензійної діяльності американських університетів склав 725 млн дол. Економіка ж отримала за цей рік від реалізації нових університетських ліцензій більше 33 млрд дол. прибутку і 282 тисячі додаткових робочих місць. Нині дослідження, що проводяться тільки вісьмома провідними дослідницькими університетами Бостона (США), приносять щорічно місцевому бюджету 7 млрд дол.

Для успіху інноваційної діяльності в Україні також важливе значення матиме практичне виконання принципу безкоштовної передачі права на результати інтелектуальної діяльності, отриманої за рахунок державного фінансування, безпосередньо розробникам, у тому числі університетським ученим, за умови введення в осяжні терміни в економічний оборот на території України. Це загальний принцип, що практикується усіма провідними країнами: держава повинна страхувати ризики виникаючих інноваційних компаній, але не повинна претендувати на прибутки від їх бізнесу. При цьому держава отримує долю прибутків через податки від фірм, створених на базі інновацій, що підтверджується світовою практикою.

Нині професійна освіта не може розвиватися ізольовано від тих структур, для яких готує фахівців [2, с. 13]. При цьому саме інтегрована освіта – це механізм практичної реалізації зворотного зв'язку між промисловістю і освітою, і суть в тому, що підприємства повинні брати активну участь, у тому числі фінансову, у підготовці майбутніх кадрів. Навчальна установа може дати випускникам фундаментальну академічну освіту, але не завжди має в розпорядженні висококваліфіковані кадри в якій-небудь конкретній галузі, здатні дати практичні навички для того, щоб можна було відразу і повноцінно включитися в роботу того або іншого підприємства. Здолати цей розрив можливо, розвиваючи систему інтегрованої освіти як систему освіти за рахунок засобів «замовника» освітніх послуг, із залученням його виробничої бази і фахівців [3, с. 118]. По суті, це відродження на новому етапі і в нових умовах вітчизняної системи, що зарекомендувала себе, – системи спільної підготовки фахівців на базі фундаментальної освіти і фінансових, виробничих і кадрових можливостей і потреб замовників.

Економіка і виробництво розвиваються зі швидкістю, не порівнянною із швидкістю змін в системі освіти. Тому взаємодія системи освіти і діючого виробництва, реального бізнесу у рамках інтегрованої освіти буде стимулювати професійне зростання професорсько-викладацького складу ВНЗ. На відміну від фундаментальної науки обсяг отримуваних у ході навчання спеціальних технологічних знань у сучасному світі значно зменшений [4, с. 6]. Саме в контакт з реальним бізнесом повинні оновлювати професійні навички викладачі ВНЗ. Таким чином, на базі інноваційних освітніх впроваджуваних комплексів може бути побудована інноваційна тріада, що включає освітню, науково-дослідну і виробничо-впроваджену компоненти. При цьому освітня установа отримує гарантоване оплачуване замовлення на підготовку фахівців, можливість розвитку експериментальної навчальної бази, можливість підвищення рівня і диверсифікації освіти, що надається, підвищення рівня матеріальної підтримки викладацького складу і стимулювання його професійного зростання. Разом з цим, замовник дістає можливість на базі освітньої установи регіону готувати висококваліфіковані кадри, які за рівнем і профілем найбільше відповідають запитам, включаючи цілі перспективного розвитку підприємств, причому випускники вже з перших днів можуть активно включитися у виробничий процес без стадії адаптації і перенавчання. У цьому випадку випускникам гарантується працевлаштування по обраній спеціальності з певною траєкторією і перспективою кар'єрного зростання.

У ході дослідження обґрунтовано, що сучасні організаційно-економічні механізми інноваційного розвитку сфери освіти зможуть стати реальним інструментом формування в системі освіти не лише спеціалізацій, але і рівнів освіти відповідно до індивідуальних здібностей тих, хто навчаються, потреб ринку праці і реальних можливостей освітньої установи, що дозволить багаторазово підвищити ефективність української освіти без збільшення бюджетних витрат на ці цілі. При цьому об'єднуючий, провідний початок при утворенні кластера

організаціями, що відносяться до освітньої сфери, повинен здійснювати ВНЗ [5, с. 23]. Так, виходячи з існуючої практики побудови інтегрованих корпоративних структур і специфіки створюваного інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу, доцільно виділяти в його організаційній структурі такі рівні управлінської ієрархії:

- ✦ рівень центру, що виконує завдання управління портфелем замовлень і корпоративними ресурсами;
- ✦ рівень управління окремими сегментами інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу, які реалізують процеси, здійснювані різними організаціями, що входять в інноваційний науково-освітній і виробничий комплекс;
- ✦ рівень управління конкретними напрямками і проектами, тобто основними процесами, що реалізуються у рамках інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу.

У той же час, одним із основних завдань є опрацювання і апробація ефективних механізмів управління на відповідних рівнях [6, с. 44], у тому числі, формування механізмів, що реалізують функції центру (механізми формування корпоративної стратегії, механізми розподілу корпоративних ресурсів).

ВИСНОВКИ

Представлення інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу як однієї з форм розвитку інноваційного комплексу дає можливість зробити висновок про те, що при проектуванні інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу і подальшої організації діяльності потрібно, у першу чергу, керуватися принципами, які мають прийматися як основа побудови інноваційних комплексів. Отже, при побудові інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу необхідно забезпечити:

- ✦ єдність навчального, наукового процесів та інноваційної діяльності у взаємозв'язку з економікою і соціальною сферою регіону [7, с. 485];
- ✦ інноваційну спрямованість діяльності інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу, тобто доведення результатів фундаментальних і прикладних наукових досліджень до тиражування і передачі в практику наукомістких (у тому числі, освітніх) технологій;
- ✦ безперервність освітнього процесу і взаємозв'язок освітніх програм, які здійснюються у рамках наукових спеціалізацій інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу, у тому числі, з метою скорочення термінів їх освоєння [8, с. 64];
- ✦ організаційну, навчально-методичну, наукову і інформаційну взаємодію між усіма суб'єктами інноваційного науково-освітнього і виробничого комплексу, рівність і врахування їх інтересів.

Нині процес розробки нової продукції в умовах ринкової економіки і повний цикл створення іннова-

ційного продукту в узагальненому вигляді повинні обов'язково включати такі стадії:

- ✦ *зародження ідеї*, результатом якої є новація;
- ✦ *попередня експертиза*, результатом якої є висновки про затребуваність новації ринком;
- ✦ *попереднє бізнес-планування*, результатом якого є фінансове обґрунтування інвестування новації;
- ✦ *проектування виробу*, результатом останньої є робоча документація, на підставі якої здійснюється його виробництво;
- ✦ *дослідно-експериментальне відпрацювання виробу*, результатом якого є експериментальний зразок, що витримав тестові виробничі і ринкові випробування;
- ✦ *остаточне бізнес-планування*, результатом якого є фінансове обґрунтування інвестування виробництва виробу;
- ✦ *виробництво*, результатом якого є комерційний інноваційний продукт; стадія появи виробу на ринку.

З іставлення наукового та інноваційного процесів показує, що фази реалізації наукових розробок і комерційних проектів дуже близькі, тому забезпечення повинно здійснюватися з єдиних позицій і раціонального використання ресурсів в інтересах комплексів. Пов'язаність цих процесів визначається також взаємним використанням результатів: результати досліджень є основою для створення нових наукомістких продуктів, а результати практичного використання комерційних продуктів породжують необхідність проведення нових досліджень для вдосконалення продуктів. З урахуванням взаємозв'язку наукового та інноваційного комплексів пропонується розглядати їх як єдиний науково-інноваційний комплекс. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітренко Ю. Якщо ми такі освічені, то чому такі бідні? До реформування системи освіти: погляд економіста [Електронний ресурс] / Ю. Вітренко // Дзеркало тижня. Україна. – 2011. – № 3. – Режим доступу : <http://dt.ua/articles/74249>

2. Євсєєва О. О. Пріоритети розвитку соціальної сфери: система освіти / О. О. Євсєєва // *Materialy VI Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji* [«Nauka i wyksztaicenie bez granic – 2010»], (Przemyrzl, 07 – 15 grudnia 2010 roku). Vol. 12: *Ekonomiczne nauki*. – Przemyrzl: Nauka i studia, 2010. – S. 13 – 15.

3. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики) / В. І. Куценко. – Ніжин : Вид-во «Аспект-поліграф», 2008. – 818 с.

4. Омелянвич Л. О. Основні засади розвитку університетської освіти у контексті Болонського процесу / Л. О. Омелянвич // *Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції*, Донецьк, 19 – 20 жовт. 2006 р. – Донецьк : Дон. ДЕУТ, 2006. – С. 4 – 8.

5. Пакуліна А. А. Взаємодія державних владних структур і господарюючих суб'єктів при управлінні сталим соціальним розвитком / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Materialy VIII Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji*

[«Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2012»] (07–15 lutego 2012 roku). Volume 9. *Ekonomiczne nauki*.: Przemyrzl. Nauka i studia, 2012. – S. 22 – 25.

6. Пакуліна А. А. Національна модель формування регіональної соціальної економіки та політики / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Матеріали за 5-а міжнародна научна практична конференція, «Край на научното развитие»*. – 2010 (17 – 25 януари 2010 год). – Том 8. *Икономики*. София. – «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2010. – С. 42 – 44.

7. Пакуліна А. А. Розвиток матеріально-технічної бази соціальної сфери регіону / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Економіка: проблеми теорії та практики* : Збірник наукових праць. Випуск 248: В 6 т. – Том III. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – С. 482 – 486.

8. Пакуліна А. А. Підвищення ефективності державного регулювання розвитку сектора соціальних послуг / А. А. Пакуліна // *Materialy VIII mezinarodna vadecko-prakticka konference* [«Vznik moderna vadecka – 2012»], 27.09. 12 – 05. 10.12. – Dal. 5. *Ekonomicka vady*. – Praha : Publishing House «Education and Science» s. r. o., 2012. – S. 62 – 64.